

УДК 726:2-523:624.011.1(477.85/.87)

О. В. Вовк

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна,
o.v.vovk@gmail.com,
ORCID 0000-0001-7071-8964

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ДЕРЕВ'ЯНОЇ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ГУЦУЛЬЩИНИ

Метою статті є спроба проаналізувати, як питання сакральної дерев'яної гуцульської архітектури висвітлене в історіографії. Питання сакральної дерев'яної архітектури Гуцульщини розглядалися у працях дослідників протягом кінця ХІХ – початку ХХІ століття. Окрему увагу дослідники приділили особливостям архітектури, оздоблення церков, дзвіниць, капличок, хрестів. Автори вказують на той факт, що гуцульська сакральна архітектура є невід'ємною частиною сакральної архітектури інших українських етнографічних земель. Дослідження сакральної архітектури є цікавою та перспективною темою для дослідників, оскільки дерев'яне будівництво не є справою лише минулого, воно розвивається й у сучасну добу, потребує всебічного вивчення й аналізу.

Ключові слова: церква, капличка, дзвіниця, сакральний, дерев'яний, Гуцульщина, історіографія, культура.

Постановка проблеми. Український етнокультурний регіон Гуцульщина має свою унікальну й самобутню культуру. Частиною цієї культури становить сакральна архітектура (церкви, каплички та ін.). Дерев'яна церковна архітектура втілює в собі не лише досягнення майстрів-архітекторів, але й слугує своєрідним проявом душі народу, є певним втіленням народної філософії. У сакральній архітектурі Гуцульщини ми знаходимо поєднання духовного зі світським, святкового з буденним, аристократичного з простонародним. З огляду на ці аспекти, дерев'яне церковне будівництво становить інтерес для науковців, що працюють у галузях етнографії, архітектури, мистецтвознавства, історії церкви, філософії.

Аналіз останніх досліджень. Часткове висвітлення проблеми гуцульського дерев'яного сакрального будівництва можна знайти у працях різних дослідників, але дотепер в українській науці ще не створено узагальненої праці з історії дерев'яної сакральної архітектури Гуцульщини. У різні часи вказану проблему намагалися висвітлювати такі дослідники: Хв. Вовк [1], М. Драган [5], І. Сеньків [9], В. Січинський [10; 11], В. Шухевич [13] та інші.

Формулювання мети та завдання статті. Метою статті є спроба проаналізувати, як питання сакральної дерев'яної гуцульської архітектури

висвітлене в історіографії. Завдання: які дослідники у своїх працях розглядали питання дерев'яної сакральної архітектури Гуцульщини; на скільки праці, присвячені вказаній проблемі, широко й повною мірою її висвітлюють; як про сакральну дерев'яну архітектуру писали дослідники в часи радянської окупації; якими є сучасні перспективні напрями в галузі дослідження сакральної дерев'яної архітектури у вказаному етнокультурному регіоні.

Виклад основного матеріалу. На території Європи найбільша кількість найвишуканіших, найвитонченіших зразків дерев'яного будівництва збереглася в Україні. На думку дослідника М. Голубця, «багата на дерево Україна стала батьківщиною одного з найоригінальніших і найдосконаліших під оглядом форми й конструкції типів дерев'яного будівництва всього світу». [3, с. 528] Чеський публіцист, етнограф, історик Флоріан Заплетал вважав, що українські дерев'яні церкви можуть бути славним надбанням і гордістю не лише етносу, який їх створив, але й кожного народу, оскільки зовнішні форми, внутрішня насиченість храмів спонукає до переконання про те, що всі складові української дерев'яної архітектури змушують схилитися і вклонитися глибокому творчому генію українських простих людей, який віками тяжкою працею цілих поколінь зміг створити коштовний, але не оцінений належним чином скарб світової культури. [3, с. 528]. В Україні збереглося понад 2,5 тисячі дерев'яних церков, з яких близько 1000 відносяться до XV-XVIII століть. У карпатському регіоні в межах Івано-Франківської, Закарпатської, Львівської, Чернівецької областей налічується понад 1480 дерев'яних храмів. Гуцульщина дуже багата на об'єкти сакральної архітектурної спадщини, зокрема, дерев'яні церкви. Частина з них занесена до спадщини ЮНЕСКО. Зокрема, це такі гуцульські церкви: п'ятибання церква Різдва Пресвятої Богородиці в нижньому Вербіжі (Івано-Франківщина), церква Вознесіння Господнього в Ясінях – Струківська (Закарпаття) [6, с. 77–78, 88].

Перші описи дерев'яних церков Гуцульщини відомі з другої половини XVIII століття. Українське дерев'яне церковне будівництво розвинулося на основі сільського житлового. Прототипом української дерев'яної церкви була тридільна селянська хата у формі довгого прямокутника, зі світлицею посередині, сіньми та коморою по боках. До час широкого поширення дерев'яних церков, їх роль відігравали збудовані на основі селянського житла примітивні церкви-хати, що зберігалися до XVIII століття. Ще в середині цього століття на Гуцульщині траплялися дерев'яні церкви у вигляді хат («ізб») без хреста, куполів, вікон, вкриті соломою. Але, поряд з

ними, дослідники виявили на Гуцульщині понад 60 дерев'яних високоархітектурних церков XVI – XVIII століть. [9, с. 246–248].

До кінця XIX століття ми не зустрічаємо наукових праць, присвячених вивченню дерев'яної сакральної архітектури Гуцульщини. Одними з перших питаннями української народної будівництва зацікавилися члени Наукового товариства імені Шевченка (НТШ). [2] Одними з перших почав досліджувати сакральну дерев'яну архітектуру на фаховому рівні галицький історик і публіцист В. Площанський, архітектори Ю. Захаревич та М. Ковальчук. Складанням картотек, описів, виконанням малюнків дерев'яних храмів займалися О. Лушпинський, Т. Обмінський, К. Мокловський. На початку XX століття їхню роботу продовжили І. Свенцицький, В. Січинський, М. Драган, розглядаючи церковну споруду не лише з архітектурного погляду, а в сукупності з іконостасом, різьбленням. [6, с. 78].

Докладний опис структури дерев'яних гуцульських храмів здійснив у своїй знаменитій праці «Гуцульщина» В. Шухевич. «Основний плян церкви се хрест з чотирма рівними *крилами*; те крило, що від входу, зве ся *бабинéць*, напроти него *вівтар*, а оба бічні *притвóри*; крило з вівтарем звернене до сходу, а бабинéць до заходу сонця; високість церкви в напрямі *ліхтарні* рівнає ся довжині церкви. На грубих брусових підвалинах, попідпираних великим камінем для нерівности терену і против того, щоби від сирої землі не пріли підвалини, стоїть від середини церкви чисто згібльований оструб з протесів або з брусів; долішня часть того оструба, *підопасáне*, кладена на замки з довгими вуглами, крита з надвіря *опасáнем*, спадистим до 2 m широким *побоєм*, що опирає ся на вистаючі вуглах; (під опасане ховають ся люде в дощ, коли глітно (*тісно* – О. В.) в церкві; верхня часть отруба, *верхопасáне*, кладена також на замки але без довгих вуглів; вона кожухова на, вкрита прямовисно прибитими тертицями, щоби студінь та дощ не заходили у церков; чотири угли крил, звернені до середині церкви, звязані *перехрестем* (двома на хрест покладеними віблеками); над тими чотирма уграми підносить ся *осьмірка*, осмигранний прямовисний оструб з протесів; ось мірку держить сильно перехресте на острубі; верх ось мірки покладена *баня*, восьмигранний оструб, що звужує ся що раз більше у гору, де він укритий *кружком*; як опасане, так і верхопасане і ось мірка і баня чисто обгібльовані із середини, а дерево припасоване так одно до одного, що не лишає ні одної щілинки; та про те *імшать* (обтикають мохом) з надвіря оструб, ось мірку і баню; в вісьмох зверхних протесах бані впушені прямовисно вісім *голосніць*, (около метра довгих віблеків); по бани прибиті *брукштелі*, що заступають тут місце кізлів; брукштелі сягають горішнім

кінцем до голосниць; брукштелі *латкує ся*; верх лат іде *гончений побій*. Голосниці, оповиті тертицями, творять ліхтарню, на якій уставлена бляшана *маковиця*, з відки вистає притверджений помежи голо сницями *штибель*, на якого верхнім кінці стоїть *хрест*. До кружка завішений на шнурі світич (павук, що звисає по середині церкви). Над острубом крил покладені з двох сторін кізлі латковані і побиті гонтами, що сходять ся у горі в *гребінь*, а *стріхою* вистають з поза оструба; *прічілок*, зломаний до надвіря як у хаті, творить прямовисне *чоло* (трикутник), верх котрого на гребени стоїть маковичка з хрестом; задньою стороною притикає побій до ось мірки, де *ловить ся* (сходить ся) з такимиж побоями поставленими на сусідніх крилах; наслідком того повстає в місці, де ловлять ся два побої, *жолоб*; щоби тим жолобом не чуріло н оструб та у церков, прикривають його *кутаси*. Над чотирма кутасами покладені в ось мірці 4 вікна. Із середини церкви покладені верх оструба над крилами церкви *бальки*, на яких *викóчує* майстер вигнуту стелину; в ось мірці нема її. До церкви входить ся ганьчиком, де складають Гуцули кресані, бесаги і т. и... Коло церкви стоїть *дзвінниця* з чотиригранного оструба, побита у ряди гонтами.». [10, с. 157–160] Дослідник детально описує складові частини гуцульського храму з усіма найменшими деталями. Цікавим є характеристика ним хреста, що увінчує споруду: «Хрест на церкві, вироблений з заліза *слюсарем*, держить ся на штиби, верх котрого зроблений *місяць*, закінчений двома *звіздами*; від місяця розходять ся з під *лілівої пуклі* на боки дві *лілії*; продовженем долішних двох луків хреста є *перехресте* (два грубі гранчасті залізні рамена), між якими ве ся *вуж*; у середині, в місці, де перехресте сходить ся, прикриває його з обох боків *пукля середуца*, з під котрої в чотирьох вуглах вибігають проміня. Крім сих головних частий украшений хрест по кінцях рамен пуклями з хрестиками.». (*цитуються мовою оригіналу – О. В.*) [13, с. 160–161]. Наукові дослідження В. Шухевича для науки важливі не лише детальним описом гуцульської церкви, але й фіксацією ним діалектних та вузькофахових термінів гуцульською говіркою, що збагачує різні галузі науки: архітектура, лінгвістика, діалектологія, етнографія, культурологія.

Питання розвитку українського сакрального будівництва розглядаються у праці відомого етнографа Хв. Вовка. Дослідник зазначав про те, що «на Лівобережжі, на Київщині, на Поділлі та в південній Галичині, одночасно з п'ятизрубними та п'ятибанними церквами зустрічаємо й церкви трьохзрубні та трьохбанні, які на півночі Київщини, на Волині та майже в цілій Галичині вже цілком домінують... Найхарактерніша риса українських п'ятибанних церков – це їх стремління вгору, і це надає їм легкі стрільчасті форми на відповідно невеликій основі». [1, с. 122–123] Однією з

причин, чому українські дерев'яні церкви характеризуються певною самобутністю, Хв. Вовк вважав прагнення українців відстоювати свою релігійну самостійність, плекати чистішу церковну архітектуру, берегти її від сторонніх впливів. Дослідник вважав, що храм слід характеризувати у сукупності з прилеглою до нього територією, зокрема, цвинтарем: «З церквами на Україні, як і в інших країнах, тісно зв'язані й кладовища, що раніше звичайно й були коло церков, а в Галичині дуже часто знаходяться коло них і тепер. З погляду етнографії вони найцікавіші для нас своїми надмогильними спорудженнями, що їх звичайно становить невеликий насип, що примушує думати про насипи на колишніх могилах, та поставлений коло насипу хрест. Насипи, більші чи менші, існують по цілій Україні; у бойків та гуцулів вони незначні, а в інших місцевостях бувають і $\frac{1}{2}$ метра заввишки, а то й вищі. Щодо хрестів, то тут помічаємо дуже велику різноманітність... Як на Волині, так і в Галичині хрести досягають величезних розмірів, особливо заввишки... На Великій Україні на кладовищах часто бувають каплиці, а в Галичині, крім того, завше ще ставлять трупарні, для незначних мерців, що мусять чекати на слідство чи анатомування». [1, с. 123–124] В якості пам'яток сакральної архітектури згадує Хв. Вовк і про подорожні хрести в Галичині, пам'ятні хрести про скасування панщини в 1848 р., хрести на в'їзді до села для охорони населення від чуми чи холери. [1, с. 124].

У 20-х роках ХХ століття гуцульська архітектура була об'єктом вивчення польського архітектора Є. Жуковського. Серед гуцульських будівель він виділяє в якості окремої категорії сакральну архітектуру: дерев'яні церкви, дзвіниці, каплички й придорожні фігури. [9, с. 470–471].

Гуцульська сакральна архітектура становила науковий інтерес у міжвоєнний період для українського дослідника В. Січинського. Він зазначає, що «характерні особливості гуцульських церков, крім хрещатого заложення, є такі. Середній квадратний зруб переходить угорі у вісімку, перекриту високим восьмибічним стіжковим перекриттям із невеликим заломом (заокругленням) коло гзимсу (*карнизу* – О. В.). Над чотирма іншими зрубами звичайно буває звичайний хатній дах із фронтонами, як на гуцульських хатах; на гребені даху часто бувають маківки» [11, с. 263]. Характеризуючи наукову роботу архітектора О. Лушпинського, дослідник вказує, що тема сакральної архітектури Гуцульщини «представлена одним, але характерним зразком – ц. с. Яворова... трьохверхою, але хрещатою в плані» [10, с. 5].

Тема української дерев'яної сакральної (зокрема, й гуцульської) архітектури представлена у праці Д. Щербаківського. [14] Зокрема, у праці містяться характеристики, світлини церковних дзвіниць у деяких населених

пунктах Гуцульщини. Цікавою є характеристика автором дерев'яних фігур-хрестів: «Дерев'яні фігури-хрести бувають звичайно метрів до 8–9 заввишки. В Галичині, особливо в Гуцульщині, верхня частина фігури-хреста, де міститься Розпяття, має ззаду дощату стінку, окладену з боків вузькою дошкою. Звичайна форма цієї стінки ромбічна чи п'ятикутна...; верхня частина частіше півкругла... Окрім Спасителя на хресті містяться обабіч нього фігури Божої Матері і Івана Богослова, на перехресті два янголи навколішках і Всевідяче око вгорі. Богородиця і Іван Богослов завжди в журливих позах, підпираючи рукою голову. Скульптури ці зроблені іноді з великим смаком і натхненням релігійним» [14, с. XXIII–XXIV].

Визначним дослідником дерев'яних церков України був М. Драган. На його думку, попри багато змін протягом віків, тридільність плану залишалася характерною рисою українських церков на всій території. Тридільності будівлі відповідало три верхове завершення церковного будинку. Верхи у дерев'яних церквах, зазначав дослідник, були двох типів: чотирибічні та восьмибічні. Чотирибічні верхи з пірамідальним накриттям стояли у зв'язку з пірамідальними дашками оборогів, які мали квадратні форми й покрівлю із соломи. Церкви були криті гонтом, дралицями чи соломною. Особливою рисою гуцульських церков М. Драган вважав піддашся усієї будови, яке захищало будівлю від негоди. Найпоширенішою на Гуцульщині була хрестоподібна у плані будівля. Такі споруди були двох типів: один мав посередині більший квадрат, до якого з чотирьох боків прилягали менші; інший тип – схрещення двох довгих прямокутників таким чином, що утворювалося п'ять рівних квадратів (рівносторонній хрест). Цей план, на думку дослідника, має зв'язок з візантійською традицією церковного будівництва. Дзвіниця (квадратна або восьмибічна у плані) стоїть окремо від церкви, верхня її конструкція – на стовпах [5, с. 45–65, 72–88]. М. Драган вважав, що все українське дерев'яне церковне будівництво, а, отже, й гуцульське, «творить одну цілість, на яку складається спільна всім типам техніка, спосіб провадження стін і дахового накриття, забезпечення стін і т. и.» [5, с. 102]. «Триверхі хрестові церкви це своєрідний витвір українського будівництва, на якій зложилися вірменський план і триверхність української тридільної традиції... В українському будівництві є вони досить часті, передусім на Гуцульщині» [5, с. 105]. Дослідник, також, вказував на те, що дерев'яне будівництво Наддніпрянщини, а в Галичині – Гуцульщина, має багато п'ятиверхих церков. Походження такого стилю є дискусійним, але, в Україні він розвинувся і протягом віків набув характерних особливостей. Досліджуючи твердження автора, ми можемо зробити висновок, що гуцульське дерев'яне церковне будівництво – це лише локальний різновид сакрального українського будівництва.

У роки російсько-комуністичної окупації тема церкви була небажаною для висвітлення у науці, але, попри це, окремі дослідники намагалися відобразити особливості гуцульської сакральної архітектури. Зокрема, В. Грабовецький зазначав про те, що українські гуцульські дерев'яні храми відзначаються своїми архітектурно-конструктивними формами і оригінальними деталями, елементами декору й гармонією пропорцій, тут втілені високі мистецькі уподобання та ідеали народу [4, с. 144]. І. Могитич у колективній праці «Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження» подано характеристику гуцульських дерев'яних церков. Зокрема, вказувалося на те, що дерев'яні сакральні споруди Покуття, Подніпров'я, Слобожанщини відрізняються від гуцульських тим, що в об'ємно-просторовому рішенні у них більш розвинуті у висоту зруби та верхи. Автор вказує на те, що, попри розмаїття планового та просторово-об'ємного рішення хрестаті церкви Гуцульщини мають спільні ознаки, що полягають у особливостях зрубів. Дослідження збережених пам'яток гуцульських церков дало автору можливість виділити п'ять основних типів плану гуцульських церков: план рівномірного хреста; план близький до рівномірного хреста з незначним скороченням бокових рамен, в одному випадку створено перетином двох прямокутників; план хреста зі скороченими боковими раменами створено перетином двох прямокутників; план хреста з незначним скороченням бокових рамен та видовженим бабинцем створено перетином двох прямокутників; план хреста зі скороченими боковими раменами та видовженим або бабинцем, або вівтарем створено перетином двох прямокутників [7, с. 183–185].

Окремий розділ у праці етнографа І. Сеньківа «Гуцульська спадщина» присвячено ролі церкви в житті гуцулів, історії храмів, нищенню храмів за часів комуністичної окупації. Дослідник переймається також і сучасним станом гуцульських церков, вказує на те, що непрофесійна реставрація, практика заміни гонтового покриття церков на бляху є нищенням і наругою над самотньою архітектурою [9, с. 258].

На початку ХХІ століття тематика сакральної дерев'яної архітектури зустрічається на сторінках літературно-мистецького і громадсько-суспільного часопису «Гуцули і Гуцульщина». Зокрема, певний інтерес становлять публікації М. Шкрібляка [12], Р. Рудника [8].

Висновки та перспективи розвитку напряму дослідження. Питання сакральної дерев'яної архітектури Гуцульщини розглядалися у працях дослідників протягом кінця ХІХ – початку ХХІ століття. Окрему увагу дослідники приділили особливостям архітектури, оздоблення церков, дзвіниць, капличок, хрестів. Автори вказують на той факт, що гуцульська

сакральна архітектура є невід'ємною частиною сакральної архітектури інших українських етнографічних земель. Дані щодо зазначеної тематики є переважно розпорошеними між різними виданнями, де гуцульська церковна архітектура розглядається на рівні, наприклад, з бойківською чи лемківською, або на тлі соціально-побутової культури гуцулів. Бракує узагальненої праці, де була б повною мірою досліджена дерев'яна архітектура Гуцульщини. Дослідження сакральної архітектури є цікавою та перспективною темою для дослідників, оскільки дерев'яне будівництво не є справою лише минулого, воно розвивається й у сучасну добу, потребує всебічного вивчення й аналізу.

Список використаних джерел

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ : Мистецтво, 1995. 336 с.
2. Глушко М. Дослідження традиційного будівництва у Науковому товаристві імені Шевченка (кінець ХІХ – початок ХХІ ст.). *Народознавчі зошити*. 2013. № 2 (110). С. 191–199.
3. Голубець М. Мистецтво. *Історія української культури* / За заг. ред. І. Крип'якевича. Київ : Либідь, 1994. С. 425–591.
4. Грабовецький В. Гуцульщина ХІІІ-ХІХ століть: історичний нарис. Львів : Вища школа, 1982. 151 с.
5. Драган М. Українські дерев'яні церкви. Частина перша. Львів : [Б. в.], 1937. 159 с.
6. Маньковська М. Сакральна дерев'яна архітектура України у світовій спадщині. *Краєзнавство* : науковий журнал. 2010. № 4. С. 77–86.
7. Могитич І. Р. Громадські споруди. *Гуцульщина. Історико-етнографічне дослідження*. Київ : Наукова думка, 1987. С. 182–189.
8. Рудник Р. Сучасні каплички Гуцульщині. *Гуцули і Гуцульщина. Літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис*. 2012. № 1 (5). С. 8–9.
9. Сеньків І. Гуцульська спадщина. Праці з життя і творчості гуцулів. Чернівці : Друк Арт; Верховина: Гуцульщина, 2014. 528 с.
10. Січинський В. Дерев'яні дзвіниці і церкви Галицької України ХVІ – ХІХ ст. Львів : НТШ, 1925. 60 с.
11. Січинський В. Українська архітектура. *Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича*. Київ : Либідь, 1993. 592 с.
12. Шкрібляк М. Білоберізькій церкві – 170. *Гуцули і Гуцульщина. Літературно-мистецький і громадсько-суспільний часопис*. 2011. № 1 (2). С. 9–10.
13. Шухевич В.О. Гуцульщина: в 5 частинах. Упоряд. О. О. Савчук. (Репринтне видання 1899-1908 рр.). Харків : Видавець Олександр Савчук, 2018. 1218 с.
14. Щербаківський Д. Українське мистецтво. Ч. 2. *Буковинські і галицькі дерев'яні церкви, надгробні і придорожні хрести, фігури і каплиці*. Київ – Прага : Український видавничий фонд, 1926. 62 с.

References

1. Vovk Khv., 1995. Studii z ukrainskoi etnografii ta antropologii [Studies from ukrainian ethnography and anthropology]. Kyiv : Mystetstvo.
2. Hlushko M., 2013. Doslidzhennia tradytsiinoho budivnytstva u Naukovomu tovarystvi imeni Shevchenka (kinets XIX – pochatok XXI st.) [Research of traditional building is in Scientific society of the name of Shevchenko (from end of XIX to beginning of XXI of century)]. *Ethnology notebooks*, no. 2 (110), pp. 191–199.
3. Holubets M., 1994. Mystetstvo [Art]. In: I. Krypiakievych, ed. *History of Ukrainian culture*. Kyiv : Lybid.
4. Hrabovetskyi V., 1982. *Hutsulshchyna XIII – XIX st.: istorychnyi narys* [Hutsulshchyna of XIII – XIX centuries: historical essay]. Lviv : Vyscha shkola.
5. Dragan M., 1937. *Ukrainski derevliani tserkvy* [Ukrainian wooden churches]. Part one. Lviv : [B.v.].
6. Mankovska M., 2010. Sakralna dereviana arkhitektura Ukrainy u svitovii spadshchyni [Sacral wooden architecture of Ukraine is in a world inheritance], *Kraieznavstvo*, no. 4, pp. 77–86.
7. Mohytych I. R., 1987. Hromadski sporudy [Public building], *Hutsulshchyna. Historian ethnography research*. Kyiv : Naukova dumka.
8. Rudnyk R., 2012. Suchasni kaplychky Hutsulshchyny [modern chapels of Hutsulshchyna], *Hutsul people and Hutsulshchyna: Literary and artistic public magazine*, no. 1(5), pp. 8–9.
9. Senkiv I., 2014. *Hutsulska spadshchyna. Pratsi z zhyttia i tvorchosti hutsuliv* [Hutsul's inheritance. Labours are with life and work of hutsul people]. Chernivtsi : Druk Art; Verkhovyna: Hutsulshchyna.
10. Sichynskyi V., 1925. *Dereviani dzvinnytsi i tserkvy Halytskoi Ukrainy XVI – XIX st.* [Wooden bell towers and churches of Galychyna Ukraine XVI – XIX of century]. Lviv : NTSh.
11. Sichynskyi V., 1993. Ukrainska arkhitektura [Ukrainian architecture], *Ukrainian culture: lectures by Dmytro Antonovych*. Kyiv : Lybid.
12. Shkribliak M., 2011. Biloberizkii tserkvi – 170 [Biloberizka Church – 170], *Hutsul people and Hutsulshchyna: Literary and artistic public magazine*, no. 1 (2), pp. 9–10.
13. Shukhevych V. O., 2018. *Hutsulshchyna: v 5 chastynakh* [Hutsulshchyna in 5 parts], Kharkiv : Oleksandr Savchuk.
14. Shcherbakivskyi D., 1926. *Ukrainske mystetstvo. Ch. 2. Bukovynski i halytski derevliani tserkvy, nadhrobky i prydorozhni khresty, fihury, kaplytsi* [Ukrainian art. P. 2. Bukovyna and Galychyna wooden churches, graveside and wayside crosses, figures and chapels]. Kyiv-Praha : Ukrainskyi vydavnychy fond.

АННОТАЦИЯ

А. В. Вовк История изучения деревянной сакральной архитектуры Гуцульщины.

Цель статьи – попытка проанализировать то, как вопрос сакральной деревянной гуцульской архитектуры освящен в историографии. Вопрос

сакральной деревянной архитектуры Гуцульщины рассматривался в работах исследователей на протяжении XIX – начала XXI века. Отдельное внимание исследователи уделили особенностям архитектуры, убранства церквей, колоколен, часовен, крестов. Авторы указывают на тот факт, что гуцульская сакральная архитектура – неотъемлемая часть сакральной архитектуры других украинских этнографических территорий. Исследования сакральной архитектуры – интересная и перспективная тема, поскольку оно развивается и на современном этапе, требует всестороннего изучения и анализа.

Ключевые слова: *церковь, часовня, колокольня, сакральный, деревянный, Гуцульщина, историография, культура.*

SUMMARY

O. V. Vovk. History of Study of Wooden Sacral Architecture of Hutsulshchyna.

The Ukrainian ethno cultural region of Hutsulshchyna has his unique and original culture. Part of this culture is presented by sacral architecture (churches, chapels and other). Wooden church architecture incarnates in itself not only the achievement of masters-architects but also serves as the original display of the soul of people, is certain embodiment of folk philosophy. The aim of the article is an attempt to analyse, as a question of sacral wooden hutsul architecture is lighted up in historiography. Task of the article: what researchers in the labours examined the question of wooden sacral architecture of Hutsulshchyna; on how many labours, sanctified to the indicated problem, widely and she is lighted up to a full degree; as about sacral wooden architecture researchers wrote in the days of soviet occupation; what modern perspective directions are in industry of research of sacral wooden architecture in the indicated ethnic region. During writing we are use the scientific methods of analysis and synthesis, chronologic, logical, synchronous, methods of research of historical sources (fixing time and place of historical source, finding out of circumstances of origin of historical source, verification of maintenance of historical source). The questions of sacral wooden architecture of Hutsulshchyna were examined in labours of researchers during the end of XIX - beginning of XXI of century. Separate attention researchers spared to the features of architecture, finishing of churches, bell towers, chapels, crosses. Authors specify on circumstance that hutsul sacral architecture is inalienable part of sacral architecture of other Ukrainian ethnographic earth. Given in relation to the marked subjects is mainly nebulized between different editions, where hutsul`s church architecture is examined at level, for example, with boiky or lemky, or on a background the social and domestic culture. Modern stage is not lasted the by the generalized labour, where wooden architecture of Hutsulshchyna would be to a full degree investigational. Research of sacral architecture is an interesting and perspective theme for researchers, as wooden building is not business only past, it develops in modern twenty-four hours, needs an all-round study and analysis.

Key words: *church, chapel, bell tower, sacral, wooden, Hutsulshchyna, historiography, culture.*